

sig selv i traditionel forstand, hvilket fordrer en lytten, som Bank Pedersen læser ud af Nietzsches digt om Venedig: "Subjektet går ud fra sig selv, og går ud over sig selv, idet det bliver instrument for et svar, som igen rummer muligheden for en gestaltning af en anden subjektivitet" (s. 131). Selvfremstilling er samtidig selvovervindelse. Her bevæger vi os fra Venedig til musikken, og til en endnu mindre fast form, en form der ikke er totalt ophævet, men er åben for transformationer. Det har at gøre med det værendes dybeste regioner, som tænkningen ikke kan række ind i, men kun kunsten kan forholde sig til, der for Nietzsche hovedsagelig er det samme som tragediens metafysiske trøst - "det tragiskes lidende Heiterkeit" (s. 135). For man kan ikke se - heller ikke dialektisk a la Sokrates - tingenes væsen, men man kan få en dennesidig trøst som både forfatter og læser, latterens trøst i kunstens bedrag.

Hermed skulle det være tydeligt, at al visdom egentlig er en forbrydelse mod naturen, der, som forskellige former for Majas slør, skaber illusorisk kultur i en hvirvel af fremtrædelser, der gemmer det evige livs udestruerbare viderestrømmen (s. 135). Den indre sandheds skjulte skønhed er der slet ikke, som ethvert sokratiske menneske ellers forstiller sig, der er kun formernes ustandselige "Erinnerung", der i bedste fald som æstetisk form er værkets vedvarende entelegi, dvs. dets liv og formgivende kraft.

Det skal sluttelig tilføjes, at Bank Pedersen også analyserer ledemotiver og tematisk specifikke elemen-

ter fra Døden i Venedig som rejselyst, døden og tænder såvel som personifikationerne vandrereren, den berusede olding, gondolieren, bajadsen og selvfølgelig ikke mindst Tadzio. Derudover indeholder bogen en række koblinger både til Manns øvrige forfatterskab og en række andre tænkere: Goethe, Kierkegaard, Barthes, Benjamin, Højholt m.fl. Men først og sidst anskues en tekst i nærværende bog som et eksempel på den intellektuelles (Bang Pedersen) forståelse af forfatterens (Mann) latterlige kærlighed til kunstnerisk form (Døden i Venedig) der ytrer sig i selve værket (Aschenbach m.v.). Der er nok at tage fat på, idet der her også er noget der forekommer, en tekst der lægger sin form bag sig - endda uden stavefejl!

Ole Morsing

Paul Ricœurs filosofi

Jacob Dahl Rendtorff: *Paul Ricœurs filosofi*, Hans Reitzels Forlag 2000, 184 sider, 198 kr.

I serien FilosofiBiblioteket har Hans Reitzels Forlag udgivet en introduktion til den franske filosof Paul Ricœurs (f. 1913) tænkning. Bogen, som bærer den enkle titel Paul Ricœurs filosofi, er skrevet af Jacob Dahl Rendtorff, der er adjunkt ved Institut for samfundsvidenskab og erhvervsøkonomi ved Roskilde Universitetscenter. Jacob Dahl Rendtorff har tidligere bidraget til Reitzels serie med bogen Jean Paul Sartres filosofi (1998), ligesom han har skrevet indledningen til udgivelsen af

Sartres Eksistentialisme er en humanisme (1997).

Serien, FilosofiBiblioteket, som Hans Reitzels Forlag har opbygget over en del år, kan bedst beskrives som blandede bolcher fra filosofiens og de tilstødende områders slikbutik. Der er således både udgivet primærtekster (de spænder fra Platons *Faidon* til Derridas *Stemmen og fænomenet*) og introducerende eller indførende tekster (der introduceres fra de førsokratiske filosoffer til Lévinas og Ricœur) i serien. Rendtorffs bog hører naturligvis til de sidste, til introduktionerne. Som det ses, er der ikke nogen klar redaktionel linje i udgivelsesrækken, hvilket – alt efter temperament, naturligvis – kan opfattes som en styrke eller en svaghed ved serien. Styrken er, at serien for forlaget er smidig at have med at gøre: Man kan publicere i serien, hvis der indkommer et manuskript, som har kvalitet og aktualitet, og som falder inden for det forholdsvis brede område, serien dækker. Dette er samtidig seriens svaghed: Det bliver, som jeg indledte med at skrive, til blandede bolcher, og man ved som læser ikke, hvad der venter én, når der udkommer en bog i FilosofiBiblioteket. Derfor er det vel egentlig lidt tvivlsomt overhovedet at kalde serien for en serie; der er ikke meget, der holder den sammen. Sammenlignet med fx Gyldendals serier *Klassiske tænkere* og *Moderne tænkere* mangler FilosofiBiblioteket en klar profil. Men samtidig må man sige, at Hans Reitzels Forlag i serien har udgivet vigtige bøger. Så det er i og for sig godt nok – blandet slik er ikke nødvendigvis det ringeste. Der

er ofte lidt for enhver smag i posen.

Jacob Dahl Rendtorff præsenterer i Paul Ricœurs filosofi den franske filosof og tænker Paul Ricœur som ”en af de mest respekterede og anerkendte filosoffer i verden” i dag, og som ”en ledende repræsentant for det 20. århundredes fænomenologi og hermeneutik” (s. 10). Begge dele er rigtigt, og det berettiger en indføring i forfatterskabet. Når man dertil lægger, at Paul Ricœur, som Rendtorff skriver, foruden fænomenologi og hermeneutik har beskæftiget sig med ”emner inden for eksistentialisme, litteraturkritik, æstetik, teologi og metafysik, strukturalisme og sprogvidenskab, psykoanalyse, sprogteori og humanistisk videnskabsteori, samfundsvidenskab, handlingsteori, marxisme og i mindre grad naturvidenskab” (s. 10), så er det klart, at Ricœurs forfatterskab er uomgængeligt i moderne filosofi og tænkning. Derfor er det naturligt og vigtigt, at han præsenteres i en indføring på dansk. En sådan indføring har vi fået med Rendtorffs bog. Desværre kan indføringen ikke siges at være helt vellykket.

Jacob Dahl Rendtorffs fremstilling er gennemgående holdt i et forståeligt og klart dansk. Men der er en uheldig tendens til, at bogens enkelte afsnit bliver vel korte; de er sjældent over 2 sider. Derfor får fremstillingen et springende og også ofte et noget overfladisk præg. Det fører til, at man som læser sidder med en fornemmelse af, at Rendtorff vil for meget i sin introduktion. Det hele skal med. Vi skal høre om Ricœurs tænkningens forhold til Karl Jaspers, Gabriel Marcel,

Heidegger, Kant, Hegel, Husserl, Kierkegaard, Merleau-Ponty, Sartre, Freud, Gadamer, Lacan, Lévinas og mange flere. Desuden omtales og behandles så godt som alle Ricœurs tekster i bogen. Lad det være sagt med det samme: Det er i sig selv yderst prisværdigt, at Jakob Dahl Rendtorff forsøger at komme rundt i hele det enorme forfatterskab, og at han forsøger at gøre rede for alle dets påvirkninger og inspirationer. Det vidner om Rendtorffs store indsigt i det forfatterskab, han skriver om. Men samtidig er det fremstillingsmæssigt problematisk, for det kan, for nu at tage et enkelt eksempel, næppe lade sig gøre at udrede forholdet mellem Ricœur og Merleau-Ponty på en sides penge (især da ikke når det, som tidligere citeret, hævdes at Ricœur er ”en ledende repræsentant for det 20. århundredes fænomenologi” (s. 10); det er Merleau-Ponty også – så det ville vel være nærliggende at undersøge forholdet mellem disse to næsten samtidige franske tænkere lidt grundigere, end man er i stand til på en side). Der mangler med andre ord et gennemgående perspektiv i fremstillingen, fordi det hele skal omtales, og det går ud over læserens overblik. Der er fra forfatterens side foretaget for lidt selektion i det materiale, der skal præsenteres, og derfor truer det ellers grundige og egentlig prisværdige arbejde som nævnt hele tiden med at blive for kompliceret og for sammentrængt.

Den til tider sporadiske behandling, der bliver plads til i en populær indføring i Paul Ricœurs filosofi, som den Rendtorff har skrevet, hænger naturligvis sammen med

emnets kompleksitet og med Ricœurs særdeles brede orientering, men det rejser samtidig spørgsmålet, om det hele nødvendigvis skal med? Kunne man ikke med fordel slå ned i enkelte af det enorme forfatterskabs problematikker og så behandle dem grundigt? Ellers vil fremstillingen uvilkårligt tendere mod at blive overfladisk. Rendtorff bliver nødt til at springe for mange led over i sin udredning, og læseren ender med at være nødsaget til uden videre at tage hans fremstillinger for gode varer. Et enkelt eksempel, som handler om Ricœurs symbolteori, kan belyse problemet. Rendtorff skriver om Ricœurs inspirationer: ”Man kan nævne den teologiske fortolknings-tradition, som udlægger Bibelen. Symboler er en integreret del af det religiøse sprog. Også psykoanalysen tillægger symboler en stor betydning som grundlag for en forståelse af underbevidsthedens utilgængelige virkelighed. Ricœur er også inspireret af religions-sociologen Mircea Eliades distinktion mellem ”det hellige” og ”det profane”. Men man kunne også nævne etnologen Lévy-Bruhls idéer om de vildes forestillingsverden, der åbenbares symbolsk. Endvidere har erkendelsesteoretikeren Gaston Bachelards analyse af den poetiske forestillingsevnes drømmerier der går ud over videnskabens rationalitet, haft betydning for Ricœur” (s. 51). Man kan nævne X, man kan nævne Y, man kan ... Men bliver læseren ret meget klogere af, at Jakob Dahl Rendtorff nævner alle disse positioner, når de ikke uddybes nærmere, end det er tilfældet her (Bachelard og Lévy-Bruhl nævnes ikke andre steder end det

citerede, Eliade ét sted mere i bogen (s. 80), og da kun med en bemærkning om, at Ricœur under sit ophold i Chicago arbejdede sammen med Eliade)? Jeg mener det ikke. Fremstillingen bliver holdt på et alment og generelt plan, hvor man på den ene side kan nævne det religiøse sprog og på den anden psykoanalysen (hvad kan man så ikke nævne?). Der investeres for lidt i konkrete påpegninger, og derfor truer det med at komme til at ligne namedropping eller opremsning. Fremstillingen bliver genfortælling i stedet for analyse – hvilket den måske også hovedsageligt skal være i en populær fremstilling. Det rokker imidlertid ikke ved, at det ganske ofte bliver utilfredsstillende for læseren, at han eller hun konfronteres med en række navne uden samtidig at få på fornemmelsen, at der for alvor bliver gået i clinch med problemstillingerne. I den forbindelse er det grundlæggende et problem i fremstillingen, at Rendtorff er så alt for enig med Ricœur; han er for loyal i sin fremstilling. Der er så godt som ingen kritiske læsninger af hans tekster. Det er således for mig at se særdeles symptomatisk, at Jakob Dahl Rendtorff stort set ikke citerer Ricœurs tekster. Der er i Paul Ricœurs filosofi ikke ét citat på over en linje, derfor kan det ikke blive til andet end et par enkelte bonmots fra forfatterskabet. Rendtorffs enighed med Ricœur har desuden den uheldige bivirkning, at fx Gadammers, Sartres, Lacans eller Derridas indvendinger i forhold til Ricœurs filosofi kan afvises på et par linjer. Positionerne diskuteres eller udfordres ikke (det gælder såvel Paul Ricœurs som kritikernes positio-

ner), derfor afprøves disse positioner også kun sjældent. Det er en skam, for det ville gavne hele fremstillingen. Den kritiske læsning, som Ricœurs filosofi fortjener (et stort og centralt forfatter-skab som Ricœurs gør man ikke en tjeneste ved ikke at arbejde kritisk med det), er det altså ikke blevet til i denne omgang. Den må vi have til gode til en anden god gang.

Max Ipsen

Til rekonstruktion af den machiavellistiske snusfornuft

Klaus Kjøller: *Spindoktor*, Aschehoug, 243 sider, 249 kr.

Rasmus Jønsson, Rasmus Nielsen og Carsten Borch (red.): *Professionaliseringen af den politiske kommunikation*, Labcom, 135 sider, 125 kr. (kan bestilles på www.labcom.dk)

Ambitionen med Klaus Kjølbers Spindoktor er demokratisk. Han vil gerne udbrede kendskabet til de grundlæggende mekanismer i et moderne demokrati. Udgangspunktet for denne ambition karakteriseres i første sætning med et bastant udsagn: ”Kernen i demokratiet er konkurrencen mellem forskellige tilbud om hvordan de fælles kendsgerninger skal forstås” (s. 11). Kernen er ikke idealer om frihed og lighed eller kampen for rettigheder og opbygningen af demokratiske institutioner. Det drejer sig med omvendingen af et velkendt citat ikke om at forandre verden, men om at fortolke den – og sætte sin